

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Науково-практична конференція
Захід присвячений пам'яті професора Г. І. Волинки
та 75-річниці від Дня народження, а також приурочений
до 190-річниці Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

V АКАДЕМІЧНІ ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА Г.І. ВОЛИНКИ: ФІЛОСОФІЯ, НАУКА ТА ОСВІТА

1 травня 2024 року

¹²⁵⁶
1996
LIHA-PRES

¹²³³
Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

Склад оргкомітету з проведення науково-практичної конференції:

голова організаційного комітету – **Андрущенко Віктор Петрович**, ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;

заступник голови організаційного комітету – **Вернидуб Роман Михайлович**, проректор з навчально-методичної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

заступник голови організаційного комітету – **Драпушко Ростислав Григорович**, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;

заступник голови організаційного комітету – **Торбін Григорій Мирославович**, проректор з наукової роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор фізико-математичних наук, професор;

заступник голови організаційного комітету – **Русаків Сергій Сергійович**, директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, професор;

заступник голови організаційного комітету – **Гончаренко Катерина Сергіївна**, в.о. завідувача кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;

відповідальний секретар – **Глушко Тетяна Петрівна**, заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

члени організаційного комітету:

Андрущенко Тетяна Іванівна – завідувач кафедри етики та естетики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Вашкевич Віктор Миколайович – завідувач кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Розова Тамара Вікторівна – завідувач кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Бондаренко Віктор Дмитрович – завідувач кафедри богослов'я та релігієзнавства Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Кравченко Петро Анатолійович – декан факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, професор кафедри філософії, доктор філософських наук, професор;

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, доктор філософських наук, професор;

Дротянко Любов Григорівна – завідувач кафедри філософії Національного авіаційного університету, доктор філософських наук, професор;

Віхляєв Михайло Юрійович – директор Центру українсько-європейського наукового співробітництва, доктор юридичних наук, професор;

Василенко Вікторія Станіславівна – заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, старший викладач кафедри богослов'я та релігієзнавства.

В Академічні Читання пам'яті професора Г. І. Волинка:
П 96 **філософія, наука та освіта** : науково-практична конференція
(1 травня 2024 року) / за ред. : Андрущенко В. П., Русакова С. С.,
Гончаренко К. С. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. – 184 с.

ISBN 978-966-397-381-4

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Г. І. Волинка та 75-річчю від Дня народження, а також приуроченої до 190-річчю Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (1 травня 2024 року).

УДК 082.2:[101+001+37](062.552)

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2024

© Центр українсько-європейського
наукового співробітництва, 2024

© Навчально-науковий інститут
філософії та освітньої політики, 2024

ISBN 978-966-397-381-4

© Українсько-польське наукове видавництво
«Liha-Pres», 2024

епізоди свого життя/життєвий досвід, що дає змогу надати пропаганді 2.0 певної життєвості.

Цифрові клони, зокрема, в соціальних мережах, транслюючи пропагандистські універсуми 2.0, втягують у ці всесвіти все більше реальних і віртуальних користувачів, формуючи потоковість і циклічність пропаганди 2.0. Недосконалість механізмів маркування контенту, згенерованого штучним інтелектом і невизначеність форматів цифрових клонів (цифрових двійників), ще більше посилює руйнівний вплив пропаганди 2.0.

У смисловому контексті широко використовуються положення альтернативної історії та міфологічні ціннісні системи, що найчастіше в сучасному світі є маргінальними. Таким чином, користувач стикається не тільки зі штучними (цифровими) оракулами / проповідниками / політиками, але і з масштабними штучними ціннісними системами, що включають, у тому числі, специфічну міфологію інтернету.

Зазначені характеристики лише поверхово описують специфіку пропаганди 2.0, проте вони дають змогу зрозуміти необхідність вироблення у суспільстві ефективних стратегій протидії множинному впливу віртуальних пропагандистських світів.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-381-4-25>

РОЗШИРЕНИЙ ПОРЯДОК ЯК ОСНОВА СУЧАСНОГО ЛІБЕРАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Покотило К. М.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри етики та естетики*

*Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Сучасний світ переживає трагічний період, пов'язаний з жорстокою та неспровокованою агресією Російської Федерації проти України. Ця війна не лише спричинила невимовні людські страждання та руйнування, але й кинула виклик цінностям та основам, на яких ґрунтується сучасне ліберальне суспільство.

В контексті цих трагічних подій дослідження концепції "розширеного порядку" стає ще більш актуальним. Ця теорія дозволяє нам зрозуміти, як складні системи, такі як суспільства, політика, право, мораль, релігія та ін., можуть функціонувати та розвиватися навіть в умовах хаосу та невизначеності.

Вивчення розширеного порядку може допомогти нам знайти шляхи до відновлення та розвитку України після війни. Ця теорія може надати нам цінні інструменти для створення нового суспільства, яке буде більш стійким, справедливим та демократичним.

Крім того, дослідження розширеного порядку може допомогти нам зрозуміти глибинні причини агресії Росії проти України. Ця війна не є просто актом військової агресії, але й відображає фундаментальні розбіжності в баченні майбутнього світового порядку.

Що стосується теоретичних засад розширеного порядку, то варто відзначити, що в його основі знаходяться спонтанні процеси виникнення та підтримки впорядкованості в складних системах. Якраз його спонтанна природа чітко відрізняє розширений порядок від традиційних концепцій порядку, що ґрунтуються на централізованому контролі та плануванні. Розширений порядок характеризується децентралізованою координацією, процесами самоорганізації та виникнення структур з нових правил.

Ідея розширеного порядку сягає корінням у **шотландське Провісвітництво** 18 століття. Саме тоді шотландські філософи, такі як **Девід Г'юм** та **Адам Сміт**, почали досліджувати, як складні системи, наприклад, ринки, можуть функціонувати без централізованого контролю [1].

Г'юм у своїй роботі "**Трактат про людську природу**" [2] описував «спонтанний порядок» як результат взаємодії індивідів, які переслідують власні інтереси. **Сміт** у своїй знаменитій праці «**Дослідження про природу та причини багатства народів**» [3] стверджував, що «невидима рука» ринку веде до загального блага, навіть якщо люди не ставлять перед собою такої мети.

Ідеї шотландських просвітників надихнули багатьох інших мислителів протягом наступних століть. **Фрідріх Гайек**, австрійський економіст, у своїй роботі «**Дорога до рабства**» [4] попереджав про небезпеку централізованого планування та висловлювався на користь розширеного порядку, заснованого на свободі та спонтанній співпраці. Також Гаєк у своїх пізніших роботах детально розробляв теорію розширеного порядку [5, 6]

Розширений порядок в сучасних ліберальних суспільствах проявляється в різних сферах суспільного життя:

- Економіка: ринкова координація, вільна конкуренція, спонтанне виникнення нових форм господарювання.
- Політика: демократія, децентралізоване прийняття рішень, громадська самоорганізація.
- Культура: динамічний розвиток мистецтва, науки, освіти, вільний обмін інформацією.
- Соціальна сфера: самоорганізація громадських груп, мережева взаємодія, неформальні правила співжиття.

Однак концепція розширеного порядку та реальна практика втілення в умовах демократії та політичного лібералізму має також певні виклики та труднощі. Насамперед це стосується методологічних проблем розробки інструментів для аналізу та моделювання складних систем та вивчення динаміки та стійкості розширеного порядку. Існує також ряд етичних аспектів дослідження соціальних систем.

На практиці виникають певні труднощі у розробці ефективної політики державного регулювання та стимулювання самоорганізації, а також створення умов для інновацій та розвитку нових форм співпраці для підвищення рівня стійкості та адаптивності суспільства до змін.

Таким чином агресія Росії проти України стала трагічним випробуванням для сучасного ліберального світу. Ця війна не лише спричинила невимовні людські страждання та руйнування, але й кинула виклик цінностям та основам, на яких ґрунтується розширений порядок.

В контексті цієї трагедії дослідження концепції розширеного порядку стає ще більш актуальним. Ця теорія дозволяє нам зрозуміти, як складні системи, такі як суспільства, можуть функціонувати та розвиватися навіть в умовах хаосу та невизначеності.

Важливо підкреслити, що розширений порядок не є синонімом анархії. Він ґрунтується на принципах самоорганізації, взаємодії та співпраці, які дозволяють людям спільно долати виклики та будувати краще майбутнє.

Вивчення розширеного порядку може допомогти нам знайти шляхи до відновлення та розвитку України після війни. Ця теорія може надати нам цінні інструменти для створення нового суспільства, яке буде більш стійким, справедливим та демократичним.

Крім того, дослідження розширеного порядку може допомогти нам зрозуміти глибинні причини агресії Росії проти України. Ця війна не є просто актом військової агресії, але й відображає фундаментальні розбіжності в баченні майбутнього світового порядку.

Вивчення розширеного порядку може допомогти нам знайти шляхи до врегулювання конфлікту та побудови більш безпечного та справедливого світу для всіх.

Однак важливо зазначити, що війна суттєво вплинула на динаміку розширеного порядку в Україні. З одного боку, війна стимулювала самоорганізацію та мобілізацію українського суспільства, що продемонструвало стійкість та життєздатність розширеного порядку в умовах екстремальних викликів. З іншого боку, війна призвела до руйнування інституцій, втрати людського капіталу та економічної деградації, що створює серйозні перешкоди для відновлення та розвитку розширеного порядку.

Тому дослідження розширеного порядку в контексті війни в Україні має враховувати:

- Вплив війни на інституційні рамки та правове середовище.
- Зміни в рівні довіри та соціального капіталу.
- Нові виклики та можливості для самоорганізації та співпраці.
- Етичні аспекти дослідження та управління розширеним порядком в умовах війни.

Вивчення цих питань може допомогти нам знайти шляхи до стійкого відновлення та розвитку України після війни, а також до побудови більш стійкого та справедливого світового порядку.

Література:

1. Petsoulas C. Hayek's liberalism and its origins: his idea of spontaneous order and the Scottish enlightenment. London : Routledge, 2002. 201 s.
2. Г'юм Д. Трактат про людську природу. Київ : Весвіт, 2003. 552 с.
3. Адам Сміт. Дослідження про природу і причини багатства народів / Адам Сміт ; О. Васильєв, М. Межев'якіна, А. Малівський. Київ : Наш формат, 2018. – 736 с.
4. Гаск, Фрідріх. Шлях до рабства / пер. з англ. Сергій Рачинський. К. Наш Формат, 2022. 208 с.
5. Фрідріх А. Хайєк. Право, законодавство та свобода. Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії. В 3 томах. Київ : Сфера, 1999–2000.
6. Лукашенко Є. М. Розширений порядок Фрідріха Гаска. *Науковий журнал «Політикус»* № 2. С. 22–27.